

Pregled delovanja Slavističnega društva Slovenije ob njegovi 80-letnici

[Andreja Žele](#)

80-letnica Slavističnega društva Slovenije (SdS) je priložnost, da dopolnimo in hkrati ažuriramo delovanje društva skozi vsa ta desetletja v smislu njegovega oblikovanja in organiziranja, članstva in predstavimo vse njegove dejavnosti.

1 Oblikovanje in organiziranje

7. junija 1934 je predsednik pripravljalnega odbora prof. dr. Rudolf Kolarič s še dvema članoma, prof. dr. Antonom Bajcem in prof. Vido Vrtovec (ki so bili sicer predstavniki slavistov v tedanjem Jugoslovanskem profesorskem društvu), poslal kraljevobanski upravi dravske banovine v Ljubljani prošnjo za potrditev pravil samostojnega strokovnega društva profesorjev slovenščine in srbohrvaščine na naših srednjih šolah. Tako so 17. decembra vabila na ustanovni občni zbor Slavističnega društva prejeli univerzitetni profesorji (Ramovš, Nahtigal, Kidrič, Prijatelj, Stojičević in Bizjak), srednješolski profesorji državnih klasičnih gimnazij, učiteljišč, srednjih tehničnih šol in trgovskih akademij v Ljubljani, Celju, Kočevju, Kranju, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu, na Ptuj in v Šentvidu, med katerimi je bila večina naših znanih jezikoslovcev in literarnih zgodovinarjev, ter obe državni študijski knjižnici v Ljubljani in Mariboru – skupno je bilo odposlanih 87 vabil. 2. januarja 1935 je bila policijskemu ravnateljstvu v Ljubljani oddana še prijava ustanovnega občnega zbora Slavističnega društva, ki je bil **6. januarja 1935**, na nedeljo, v prostorih Slovenske Matice na Kongresnem trgu 7, že naslednji dan pa je o tem pisalo v *Jutru*, *Slovincu* in v *Slovenskem narodu*. V *Jutru* takole: »Tako imajo poleg klasičnih filologov, zemljepiscev, zgodovinarjev, prirodoslovcev in celo telovadnih učiteljev tudi slavisti svoje društvo, svoj organ pa začasno v *Akademskem vestniku*.« Na ustanovnem občnem zboru so bile določene naloge društva, ki so že na začetku združevale znanstveno in pedagoško delo in so bile opisane kot: a) znanstveno raziskovanje slovenskega jezika in literature, b) izdajanje strokovnih publikacij in c) skrb za pravilno učenje slovenščine.

Še istega leta, 17. decembra 1935, je bila kraljevobanski upravi dravske banovine v Ljubljani poslana prošnja društva za finančno podporo pri obnovitvi izhajanja *Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino* (do tedaj je namreč izšlo že osem letnikov, potem pa sedem let nič). Prvo samo društveno glasilo je bil *Slovenski jezik*, ki je izhajal od leta 1938 do 1941 (izšli so štirje letniki). Leta 1941 je društvo prenehalo delovati oz. se je del aktivnosti prenesel v Slovensko Matico. Po vojni, 11. avgusta 1945, pa je društvo na pobude takratnih učiteljev slovenščine spet zaprosilo za delovanje in se obnovilo s skoraj enakim programom. Spremenilo se je samo to, da sta del prejšnjih, predvojnih društvenih načrtov prevzela Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Ministrstvo za prosveto oz. Svet za prosveto in kulturo. Društveno glasilo je začelo ponovno izhajati leta 1948 kot *Slavistična revija*, konec štiridesetih pa so prišle pobude tudi za strokovno-pedagoški časopis, ki je leta 1955 začel redno izhajati kot mesečnik *Jezik in slovstvo*. V Mariboru je v 50. letih delovala tudi prva samostojna podružnica društva, drugod na podeželju pa so bili ustanovljeni strokovni aktivni, ki so bolj ali manj uspešno krepili stanovsko zavest. Pobuda za organiziranje občnih zborov društva tudi izven Ljubljane je bila dana 3. junija 1956 na občnem zboru v Gorici z obrazložitvijo, da bi se tako

slavisti in slovenisti lahko seznanili z različnimi govornimi področji in bolje spoznali tudi predele, kot so npr. Istra, Bela krajina, Koroška, Prekmurje. Različnim pobudam so sledile tudi spodbude, tako se je nagradam iz Kidrič-Prijateljjevega sklada za najboljša literarnozgodovinska slovenistična dela na dvajsetem občnem zboru 18. maja 1958 pridružil še Nahtigal-Ramovšev sklad za jezikoslovna dela.

Takoj v začetku 60. let je prišlo pri društvu do večjih organizacijskih premikov – v decembru so bile v okviru društva osnovane literarnozgodovinska, lingvistična in pedagoška sekcija, ki naj bi s svojim znanstvenim delom podprle *Jezik in slovstvo* (JiS) in *Slavistično revijo* (SR), obenem pa reševale še druge organizacijske probleme. Po sklepu piranskega zbora oktobra 1960 so bile zaradi boljše povezave društva s članstvom iz drugih delov Slovenije ustanovljene podružnice v Celju, Novem mestu, Kopru, Kranju, Novi Gorici in Ljubljani. Podružnica v Mariboru pa je aktivno delovala že od začetka. Leto kasneje je bila za Gorenjsko oz. za gornji konec Savske doline in za Bohinj ustanovljena še podružnica na Jesenicah, pozneje pa tudi v Murski Soboti (v zvezi s temi organizacijskimi spremembami so bila v peti številki *Jezika in slovstva* (1961/62) objavljena deloma prenovljena pravila Slavističnega društva Slovenije). Dejavnosti društva so se tako prenesle tudi na podružnice, medtem ko je osrednji odbor oz. t. i. Upravni odbor obdržal iniciativno in koordinacijsko vlogo. Reorganizacija društva oz. porazdelitev nalog in obveznosti po področjih je omogočila intenzivnejšo povezavo republiškega odbora tudi z drugimi ustanovami, npr. z Zavodom za napredek šolstva, in s tem v zvezi je bil drugi plenum posvečen uskladitvi učnih načrtov. Delo po podružnicah se je z leti utrjevalo, njihova povezanost z republiškim odborom pa ni bila vedno najboljša. Pobude za intenzivnejše sodelovanje tudi z zamejskimi slovenisti in slavisti so prišle v začetku 70. let in tako sta se sestanka republiškega odbora Slavističnega društva Slovenije (SdS) februarja 1970 udeležila tudi predstavnika tržaških slovenistov. Odbor se je istega leta natančneje seznanil tudi s problematiko dvojezičnega šolstva v Prekmurju, podružnica na Jesenicah pa se je tesneje povezala s slovenisti na Koroškem in ustanovila tudi sekcijo za strokovno sodelovanje s koroškimi Slovenci. Na novo je bila ustanovljena podružnica za Zasavje v Trbovljah. Svojo podružnico pa so ustanovili tudi študentje slavistike na filozofski fakulteti. Verigo ustanavljanj podružnic Slavističnega društva so zaključili tržaški slovenisti v maju 1971 s svojim ustanovnim občnim zborom Slavističnega društva v Trstu (danes je to podružnica Trst-Gorica-Videm). V 70. letih je republiški odbor ponudil redno članstvo v SdS tudi slavistom iz drugih jugoslovanskih univerz in približno v istem času sprejel tudi predlog, naj se po zgledu drugih nacionalnih slavističnih komisij organizirajo tudi slovenske komisije za fonetiko, slovnico, knjižni jezik, terminologijo, stilistiko, dialektologijo, leksikologijo in leksikografijo ter za pravopis. Leta 1977 je bila dana pobuda, da bi se poleg že obstoječih delovnih skupin pri republiškem odboru ustanovila še lektorska skupina, uresničena pa je bila šele marca 1984 z ustanovitvijo lektorskega odseka v okviru Slavističnega društva Ljubljana. Tako je v 70. letih Slavistično društvo Slovenije postalo Zveza samostojnih slavističnih društev, prenovljena društvena pravila pa je sprejel izredni občni zbor SdS v oktobru 1975 v Postojni.

Društvo se je konec 70. let povezalo tudi z drugimi sorodnimi društvi – z zgodovinskim, umetnostnozgodovinskim, etnološkim, arheološkim ter z Društvom za antične in humanistične vede. Društvena dejavnost se je začela organizirati po komisijah; že utečeno je bilo delo sekcij kot

Znanost mladini, Cankarjeva nagrada oz. priznanje, Slovenščina v javnosti, Muzej slovstva, knjige in tiska, Literarne poti, Strokovne ekskurzije in Sekcija za slovanske jezike. V začetku 80. sta se ustanovili še Sekcija za poučevanje slovenščine v novoorganiziranih oddelkih usmerjenega izobraževanja in Sekcija za znanstveno delo področnih društev. Zaradi družbeno-političnih razmer v osemdesetih letih je bilo še posebej opazno delovanje sekcije Slovenščina v javnosti. Leta 2006/7 je prenehala delovati sekcija za tekmovanje za Cankarjevo priznanje, ki ga je prevzel Zavod Republike Slovenije za šolstvo, sekcija Znanost mladini pa je spremenila dejavnost in v šol. letu 2012/13 začela organizacijo novega tekmovanja; v zadnjih letih intenzivno deluje študentska sekcija – skratka, sekcije in tudi njihovo število se dinamično prilagajajo interesom in sodobnim strokovnim potrebam. Danes ima SdS trinajst pokrajinskih društev, devet sekcij glede na dejavnosti in uredništva štirih publikacij, vprašanje pa je, ali je tolikšno število pokrajinskih društev glede na obseg članstva še smotrno; verjetno ne.

2 Članstvo

Ustanovni člani društva so bili:

- dr. Anton Bajec (takrat ravnatelj ženskega liceja v Ljubljani),
- Josip Wester (takrat prosvetni inšpektor v pokoju),
- prof. Jakob Šolar (ki je poučeval na gimnaziji v Šentvidu) in
- prof. Ivan Polovič (ki je poučeval na II. gimnaziji v Ljubljani).

Prvi upravni odbor društva je štel šest članov oz. »odbornikov«:

- dr. Rudolf Kolarič, Ivan Kolar, Stanko Bunc, Vida Vrtovec, dr. Silva Trdina in dr. France Tomšič, ter
- dva »preglednika«, dr. Mirka Rupla in dr. Alojza Turka.

Društvu je v teh osemdesetih letih delovanja predsedovalo 28 predsednikov. Večina izmed njih, kot tudi drugi dolgoletni prizadevni člani društva, so postali častni člani. Teh je do danes skupaj 106.

Kot zanimivost velja zapisati, da je takoj po vojni obnovljeno društvo štelo približno 500 članov. Pobuda za ponovno evidentiranje članstva z uvedbo članarine je bila dana leta 1994 v Krškem in takrat nas je bilo blizu 800, do danes pa se je število skoraj razpolovilo in padlo na malo več kot 400, skupaj s častnimi člani (glede na trenutno poravnane članarine pa vsaj še enkrat manj). Javno izražena ugotovitev, da društvo nujno potrebuje poklicnega tajnika in sploh usklajevalca vseh društvenih dejavnosti in potreb, sega že v začetke sedemdesetih let, vendar ta ideja ni mogla biti nikoli uresničena. Zaenkrat pa še vedno velja že šestdesetletna praksa, da vsakoletno slavistično zborovanje, oz. kot ga zadnji dve desetletji imenujemo, Slovenski slavistični kongres pripravi eno izmed področnih društev v sodelovanju z osrednjim Upravnim odborom, in tako so se slavistična srečanja že nekajkrat zvrstila od Nove Gorice, Trsta do Murske Sobote, od Celovca, Jesenic do Krškega. Prvo takšno zborovanje je bilo konec junija 1954 v Mariboru.

2 Dejavnosti

Društvo se že od vsega začetka aktivno posveča predvsem šolski problematiki in z njo povezanim stanovskim vprašanjem učiteljev slovenščine, učnim programom in učbenikom, obenem pa opozarja na rabo slovenščine v javnosti in poudarja ter utrjuje pomen slovenskega jezika na vseh področjih delovanja; posebno pozornost je treba nameniti zlasti kontinuiranemu razvoju

slovenskega strokovnega jezika. Najpomembnejše dejavnosti društva ostajajo:

Publikacije: *Slavistična revija*, *Jezik in slovstvo*, zborniki s Slovenskih slavističnih kongresov, *Kronika Slavističnega društva Slovenije*, zborniki o tekmovanju v znanju materinščine. Zbirka znanstvenih monografij Slavističnega društva Slovenije *Slavistična knjižnica*, ki vključuje dela s področja literarne zgodovine, literarne teorije, jezikoslovja, prevajalstva in didaktike slovenskega jezika, je začela izhajati v 50. letih 20. stoletja, in sicer leta 1955. Po letu 1960 je sledil večdesetletni premor, spet pa je bila oživljena, zahvaljujoč prizadevanju tedanjega urednika dr. Zoltana Jana, v letu 2000 in od takrat so dela dostopna tudi v elektronski obliki.

1. **Slovenski slavistični kongres**, vsakoletno zborovanje slavistov.
2. V zadnjem času so se kot potrebni in uspešni izkazali tudi krajši tematizirani strokovni posveti, npr. o tekmovanju za Cankarjevo priznanje (2011), o zunanjem preverjanju znanja (2012) in vseslovensko znanstveno srečanje doktorskih študentov slovenistično-slavističnih smeri (2013). V pokrajinskih društvih pa so že tradicionalne prireditve kot npr. **Primorski slovenistični dnevi** v organizaciji SD Koper, Nova Gorica in Trst-Gorica-Videm.
3. **Slovenski slavistični komite**, ki zastopa SdS na mednarodnih slavističnih kongresih.
4. Vsakoletno slovenistično tekmovanje **Slovenščina ima dolg jezik**, ki je v okviru društva v butični izpeljavi nadomestilo tekmovanje za Cankarjevo priznanje, z vmesnim Cankarjevim literarnim festivalom (od leta 2006/7 do 2012). Pripravlja ga sekcija Znanost mladini.
5. Državno **tekmovanje v znanju ruščine** in poznavanju ruske kulture in civilizacije ter **ruska bralna značka**, ki ju že vrsto let organizira sekcija učiteljev ruščine.
6. Že pet let uspešno pridobiva sredstva Ministrstva za kulturo društveni projekt **Wikivir** za digitalizacijo slovenskih leposlovnih besedil.
7. Diskusijsko skupino **Slovlit** kot prostor za razprave o literarnih, jezi- kovnih, slovenističnih, slavističnih, humanističnih, idr. izobraževalnih temah vodi in ureja Miran Hladnik, profesor na Oddelku za slovenistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani.
8. Sodelovanje s Službo za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo.

3.1

Boj za enakopravnejše obravnavanje pouka slovenščine na slovenskih šolah sega že v predvojna 30. leta. Na drugem slavističnem zborovanju leta 1957 v Novem mestu je bil sprejet predlog, naj bi se v okviru društva ustanovila posebna strokovna komisija za učbenike slovenskega jezika in književnosti, ki naj bi določala avtorje novih učbenikov in ocenjevala jezik tudi v učbenikih za druge predmete. Konec 60. let so se na občnih zborih društva oblikovali sklepi o maksimalni 20-urni tedenski obveznosti slavista oz. slovenista, o uvedbi predavanj in vaj iz specialne metodike na Filozofski fakulteti, o uzakonjenem mentorstvu in o izpopolnjevanju šolskih knjižnic. Protestiralo se je tudi proti uporabi tujejezičnih učbenikov in proti pravopisnim malomarnostim v slovenskih učbenikih. Kako domače in aktualno to zveni še danes!

V začetku 70. je društvo z Zavodom za šolstvo organiziralo posvete o učbenikih za pouk slovenščine in poudarilo potrebo po izvornih učbenikih in po usklajenosti strokovnih izrazov v vseh jezikovnih vadnicah in učbenikih – žal med praktiki in uredniki učbenikov ni bilo pričakovanega sodelovanja.

Na strokovnih seminarjih so slovenisti in slavisti razpravljali o učnih načrtih v osnovnih in srednjih šolah in opozorili na nujnost permanentnega izobraževanja – v zvezi s tem velja omeniti rezultate ankete s portoroškega zborovanja 1976, ki vsaj deloma veljajo še danes – sloveniste in slaviste so motili predvsem neprimerno podani referati in pasivni način sprejemanja, zato so želeli vnaprej pripravljeno diskusijsko gradivo, pogrešali so tudi več metodike in več napotkov za neposredno delo v šoli. V začetku 80. je s spremembami učnih načrtov in z novimi učbeniki imela največ dela na novo ustanovljena Sekcija za usmerjeno izobraževanje in osnovno šolo, z ukinitvijo usmerjenega izobraževanja pa se je vsa problematika prenesla na maturo in zaključne izpite, v razpravo o katerih se je Slavistično društvo v 90. letih intenzivno vključilo. Tesno sodelovanje z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo se je po premoru v letih 2006/7 obnovilo leta 2011, vsaj toliko, da se učiteljem prisotnost na kongresu šteje kot izobraževanje za napredovanje in da so predstavniki SdS člani komisije za Cankarjevo priznanje.

3.2

Društvo je vseskozi organiziralo tudi znanstvena predavanja domačih in tujih strokovnjakov in tematska strokovna posvetovanja, ki pa so bila in so, sodeč po zapisanih pripombah v arhivu, premalo obiskana. Sodelovalo je tudi pri organizaciji znanstvenih inštitutov z namenom, da bi se lahko čim prej izdala temeljna slovarska dela. Od prve društvene pobude leta 1937 za postavitve spomenika prof. dr. Ivanu Prijatelju pred Univerzitetno knjižnico je pri društvu delovala Komisija za literarno dediščino, ki je z akcijami kot Pleteršnikov tolar še v prvi polovici devetdesetih let pomagala pri odprtju spominskih prostorov in stalne razstave o življenju in delu slovaropisca in jezikoslovca Maksa Pleteršnika. Še vedno pa ni realizirana dolgoletna pobuda za slovenski literarni muzej in alejo slovenskih pisateljev. Dejaven ostaja Slovenski slavistični komite, ki zastopa SdS na mednarodnih slavističnih kongresih in je leta 2003 organiziral enotedenski mednarodni slavistični kongres v Ljubljani.

Sloveniste in slaviste je tesneje povezal list za obveščanje članov *Kronika Slavističnega društva Slovenije*, ki je nastal povsem nenačrtovano in se postopno razvil v vsaj nekoč priljubljeno glasilo. Prva *Kronika* je izšla aprila 1997, urednik je bil Zoltan Jan; na spletu je dostopnih 92 števil, vključno s septembrom 2014. V elektronski dobi jih vsakodnevno vedno bolj povezuje tudi diskusijska skupina *Slovlit*.

3.3

Za konec moramo poudariti, da je društvo utrjevalo slovenščino tako v matičnem okolju kot v zamejstvu. Zamejska problematika se je v okviru društva opaznejše obravnavala v 70. letih (problem dvojezičnega šolstva v Prekmurju, akcija zaradi neurejenega šolstva v kočevski občini, izjava solidarnosti koroškim Slovencem v Avstriji, izjava o položaju slovenske manjšine v Italiji in skrb za večjo udeležbo beneških Slovencev na seminarjih za tuje slaviste v Ljubljani) in se ustrezno razmeram nadaljuje. Omeniti moramo tudi večstopenjsko akcijo sekcije Slovenščina v javnosti (od leta 1975 do 1979) z namenom podružbiti odnos do slovenščine kot uradovnega jezika in prikazati njen položaj v družbi. V 80. letih se je izraziteje poudarjala tudi vloga slovenščine v takratni zvezni vojski in v zvezi s tem je društvo poslalo zveznemu sekretariatu za ljudsko obrambo več protestnih izjav, v katerih opozarja na kršenje ustavno priznane enakopravnosti jezikov. Po osamosvojitvi je

bil za podobne naloge ustanovljen Urad za slovenski jezik, po reorganizaciji državnih uradov ga je leta 2011 nadomestila Služba za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo. Društvo se v smislu prizadevanja za ustrežnejšo rabo slovenščine v javnosti, predvsem v zvezi z naraščanjem javne rabe angleščine, sprotno oglašča z izjavami in različnimi prispevki v medijih. Zapisi so zbrani na društveni spletni strani v razdelku *Cvetober*.

4

Na tem občnem zboru pa bomo morali odločiti, kako naprej, in jubilej je pravi trenutek tudi za tovrstni razmislek; potreba po društvu mora namreč izhajati iz našega vsakdanjega dela, in zato bo letošnji jubilejni kongresni dan kot dan odprtih vrat tudi priložnost, da društvo čim bolj oblikujemo in organiziramo po meri sedanjih potreb in pričakovanj. Pri tem nam bodo v veliko pomoč stališča, ki so jih zainteresirani izrazili v spletni anketi spomladi 2014, katere zbirnik je objavljen v *Kroniki* št. 92, komentar pa tudi v tem zborniku.